

Νέα Δεδομένα στην Πρόληψη και Έγκαιρη Διάγνωση του Καρκίνου του Στόματος

Μία ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα μελέτη, η οποία δημοσιεύτηκε πολύ πρόσφατα στο έγκριτο περιοδικό **JAMA Network Open**

(<https://jamanetwork.com/journals/jamanetworkopen/fullarticle/2788171>),

φέρει και πάλι στο προσκήνιο το θέμα της πρόληψης και έγκαιρης διάγνωσης του καρκίνου του στόματος. Ο καρκίνος του στόματος αποτελεί έναν από τους πιο συχνούς τύπους καρκίνου παγκοσμίως με περίπου 380,000 νέα περιστατικά κάθε χρόνο, υψηλή νοσηρότητα και θνησιμότητα (180,000 θάνατοι ετησίως). Παρά τις σημαντικές προόδους στη θεραπευτική αντιμετώπιση, τα ποσοστά 5ετούς επιβίωσης παραμένουν χαμηλά (σε πολλές μελέτες δεν ξεπερνούν το 50%), γεγονός που σε μεγάλο βαθμό σχετίζεται με καθυστερήσεις στην ανίχνευση και, συνακόλουθα, προχωρημένο στάδιο της νόσου κατά τη διάγνωση. Εντούτοις, η δυσάρεστη αυτή πραγματικότητα θα μπορούσε να αντιστραφεί μέσω της πρωτογενούς πρόληψης (δηλαδή της αποφυγής έκθεσης σε γνωστούς καρκινογόνους παράγοντες, όπως το κάπνισμα και η υπερβολική κατανάλωση οινοπνευματωδών) και της δευτερογενούς πρόληψης.

Η δευτερογενής πρόληψη του καρκίνου του στόματος αναφέρεται στην έγκαιρη διάγνωση σε ένα προσυμπτωματικό στάδιο. Κατ' αρχάς, η ανίχνευση του καρκίνου του στόματος σε αρχικά στάδια σχετίζεται με σαφώς καλύτερη πρόγνωση. Εξίσου σημαντική όμως είναι η διαπίστωση ότι πολύ συχνά τα κακοήγη νεοπλάσματα του στόματος αναπτύσσονται σε έδαφος προκαρκινικών βλαβών, συνηθέστερα λευκοπλακίας ή ερυθροπλακίας, η διάγνωση και αντιμετώπιση των οποίων μπορεί να αποτρέψει την κακοήγη εξαλλαγή τους. Επιπλέον, η έγκαιρη ανίχνευση αυτών των βλαβών διευκολύνεται από την εντόπισή τους στη στοματική κοιλότητα, δηλαδή σε μία ανατομική περιοχή άμεσα προσιτή στην επισκόπηση και τη ψηλάφηση.

Παρόλα αυτά, η εφαρμογή των αρχών της δευτερογενούς πρόληψης συχνά προσκρούει σε πρακτικές δυσκολίες και, ειδικότερα, στην απουσία προγραμμάτων διαλογής (screening) του γενικού πληθυσμού για τον καρκίνο του στόματος. Το πρόβλημα αυτό είναι ιδιαίτερα διογκωμένο σε αναπτυσσόμενες χώρες, όπου η πρόσβαση του πληθυσμού σε κατάλληλες δομές υγείας και σε εξειδικευμένους γιατρούς εμφανίζει σημαντικούς περιορισμούς. Στις δυσχέρειες αυτές έρχεται να προσφέρει μία πιθανή λύση το άρθρο των **Thampi και συναδέλφων με τίτλο “Feasibility of Training**

Community Health Workers in the Detection of Oral Cancer". Συγκεκριμένα, οι ερευνητές πραγματοποίησαν μία συγχρονική κλινική μελέτη σε ένα μεγάλο δείγμα 1,200 ατόμων στην Ινδία, μία χώρα που μαστίζεται από τον καρκίνο του στόματος (αντιστοιχώντας περίπου στο ένα τρίτο των περιπτώσεων παγκοσμίως), και εξέτασαν τις δυνατότητες που προσφέρει η χρήση μίας εφαρμογής κινητού τηλεφώνου για την οπτική διαλογή (visual screening) και αναγνώριση βλαβών του στόματος από εργαζόμενους υγείας στην κοινότητα (community health workers) μετά από κατάλληλη εκπαίδευση και αρχική επιτήρηση από οδοντιάτρους. Τα ευρήματα της μελέτης κατέδειξαν ότι η μέθοδος αυτή έχει τη δυνατότητα ανίχνευσης ύποπτων βλαβών του στόματος με υψηλή αξιοπιστία και, κατά συνέπεια, θα μπορούσε να εφαρμοστεί ως εναλλακτική προσέγγιση για τη διαλογή (screening) για καρκίνο του στόματος σε χώρες και περιοχές με περιορισμένους πόρους για την υγεία και την περίθαλψη του πληθυσμού.

Στη χώρα μας, όπως και σε άλλες ανεπτυγμένες κοινωνίες, η έγκαιρη ανίχνευση του καρκίνου του στόματος και των προκαρκινικών του σταδίων σε μεγάλο βαθμό βασίζεται στην ενδοστοματική κλινική εξέταση όλων των ασθενών που προσέρχονται για οδοντιατρική περίθαλψη. Αν λάβουμε υπόψη ότι ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού ακολουθεί τις γενικές συστάσεις για εξαμηνιαίο ή έστω ετήσιο οδοντιατρικό έλεγχο, ο οδοντίατρος βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση για την ανίχνευση ποικίλων στοματικών βλαβών, οι οποίες είναι πιθανώς ασυμπτωματικές και άγνωστες στον ασθενή. Όπως ανέφερε ο **Αναπληρωτής Πρόεδρος του Τμήματος Οδοντιατρικής ΕΚΠΑ, Καθηγητής Στοματολογίας Νικόλαος Νικητάκης**, οι οδοντίατροι στη χώρα μας, αλλά και παγκοσμίως, εκπαιδεύονται κατάλληλα ώστε να πραγματοποιούν ενδελεχή στοματολογικό έλεγχο για έγκαιρη διάγνωση στοματικών βλαβών με ιδιαίτερη έμφαση στην ανίχνευση προκαρκινικών διαταραχών και καρκίνου του στόματος. Ο έλεγχος αυτός θα πρέπει να πραγματοποιείται σε κάθε ασθενή που προσέρχεται στο οδοντιατρείο, ανεξαρτήτου αιτίας προσέλευσης, και να επαναλαμβάνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα, ιδανικά σε εξαμηνιαία βάση, παράλληλη με μία πλήρη οδοντοστοματολογική εξέταση. Σε περίπτωση που διαπιστωθούν ύποπτες βλάβες, οι οδοντίατροι είναι σε θέση να προβούν στις απαραίτητες διαγνωστικές ενέργειες ή, όπου είναι σκόπιμο, να παραπέμπουν σε κατάλληλα εξειδικευμένους συναδέλφους τους, π.χ. στοματολόγους και στοματικούς και γναθοπροσωπικούς χειρουργούς, για την τεκμηρίωση της διάγνωσης, η οποία πολύ

συχνά απαιτεί βιοψία και ιστοπαθολογική εξέταση, και την περαιτέρω ορθή αντιμετώπιση. Επίσης, ο οδοντίατρος διαδραματίζει έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην ενημέρωση των ασθενών του για τον καρκίνο του στόματος και τους παράγοντες κινδύνου, όπως και στην εκπαίδευσή τους για την αποφυγή έκθεσης σε γνωστούς αιτιολογικούς παράγοντες και την έγκαιρη αναγνώριση εκ μέρους του ασθενούς ύποπτων συμπτωμάτων ή και ευρημάτων κατά την αυτοεξέταση.

Προκειμένου να διασφαλιστεί το υψηλό επίπεδο παρεχόμενων υπηρεσιών πρόληψης από τους οδοντιάτρους, τόσο για τον καρκίνο του στόματος όσο και για το σύνολο της στοματικής υγείας, απαραίτητες προϋποθέσεις αποτελούν ένα κατάλληλα προσανατολισμένο πρόγραμμα σπουδών, αλλά και η δια βίου εκπαίδευση των οδοντιάτρων. **Ο Πρόεδρος του Τμήματος Οδοντιατρικής ΕΚΠΑ Καθηγητής Περιοδοντολογίας Φοίβος Μαδιανός** ανέφερε χαρακτηριστικά ότι τα προγράμματα σπουδών της Οδοντιατρικής ΕΚΠΑ σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο, ακολουθώντας όλες τις σύγχρονες διεθνείς επιταγές, δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην πρόληψη και προσφέρουν όλες τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες, αλλά και καλλιεργούν τις κατάλληλες στάσεις και συμπεριφορές, ώστε οι απόφοιτοί τους να ανταποκρίνονται πλήρως στις προσδοκίες των ασθενών τους και του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου. Άλλωστε, η διατήρηση της στοματικής υγείας και η πρόληψη των διαφόρων νοσημάτων του στόματος, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την περιοδοντική νόσο, συμβάλλουν ευρύτερα στην υγεία και την πρόληψη ποικίλων συστηματικών νοσημάτων, όπως της καρδιαγγειακής νόσου και του σακχαρώδους διαβήτη. Επιπλέον, ιδιαίτερα σημαντικός είναι και ο ρόλος της δια βίου μάθησης των οδοντιάτρων, στην οποία το Τμήμα Οδοντιατρικής ΕΚΠΑ, όπως και το αντίστοιχο του ΑΠΘ, συμβάλλουν ενεργά σε αгаστή συνεργασία με άλλους φορείς, όπως την Ελληνική Οδοντιατρική Ομοσπονδία, τους Οδοντιατρικούς Συλλόγους και τις Επιστημονικές Εταιρείες, τονίζοντας πάντα την ανάγκη της πρόληψης.

Αν και ο ρόλος των οδοντιάτρων είναι κομβικής σημασίας στην πρόληψη και έγκαιρη διάγνωση του καρκίνου του στόματος, άλλοι επιστήμονες και εργαζόμενοι στο χώρο της υγείας, όπως ιατροί διαφόρων ειδικοτήτων (π.χ. παθολόγοι, ωτορινολαρυγγολόγοι, δερματολόγοι κ.ά.), νοσηλευτές και άλλοι επαγγελματίες υγείας μπορούν επίσης να προσφέρουν πολύ σημαντικές υπηρεσίες στην κατεύθυνση της πρωτογενούς και δευτερογενούς πρόληψης του καρκίνου του στόματος. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε ο

Καθηγητής Νικόλαος Νικητάκης, θα ήταν πολύ σημαντικό να προσφέρονται με συστηματικό τρόπο βασικές γνώσεις και στοιχειώδης πρακτική εκπαίδευση στην παθολογία και ογκολογία του στόματος, με έμφαση στην πρόληψη και έγκαιρη ανίχνευση ύποπτων βλαβών, σε διάφορους κλάδους εργαζομένων στο χώρο της υγείας, τόσο κατά τη διάρκεια των σπουδών τους (π.χ. μέσω της ένταξης αντίστοιχων μαθημάτων στα προγράμματα σπουδών των Ιατρικών Σχολών της χώρας) όσο και δια μέσου συμμετοχής σε προγράμματα συνεχιζόμενης εκπαίδευσης. Άλλωστε, η αξία της διεπιστημονικής προσέγγισης και της συνεργασίας διαφόρων κλάδων υγείας αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο στην αντιμετώπιση, αλλά και στην πρόληψη, σύνθετων προβλημάτων υγείας, όπως είναι ο καρκίνος του στόματος.

Συμπερασματικά, με εγρήγορση και αίσθημα ευθύνης εκ μέρους των επιστημόνων και επαγγελματιών υγείας, σε συνδυασμό με κατάλληλη εκπαίδευση, στρατηγικό σχεδιασμό και ορθή χρήση των διαφόρων διαγνωστικών εργαλείων που έχουμε στη διάθεσή μας, είναι πλέον εφικτός ο στόχος της πρόληψης και έγκαιρης αναγνώρισης προκαρκινικών βλαβών και καρκίνου του στόματος, συμβάλλοντας ουσιαστικά στη μείωση της επίπτωσης και τη βελτίωση των ποσοστών επιβίωσης και της ποιότητας ζωής των ασθενών, αλλά και στην προαγωγή της στοματικής και γενικότερης υγείας του κοινωνικού συνόλου.